

OBČANSKÉ PRÁVO

VÝKLAD
SOUKROMÉHO PRÁVA

*Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek
a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.*

verze 1.3 (2006)

© Ivo Telec, 2005

*„Zaměřuj svou pozornost k tomu,
co je podstatou každé slovem označené
činnosti nebo zásady nebo věci.“*

Marcus Aurelius, Hovory k sobě.

Praha 1969, s. 106. Překl. Kuthanův.

TEMATICKÝ OBSAH

1. účel výkladu
2. právní hermeneutika a právně hermeneutické myšlení
3. výkladové (interpretační) právo
4. výklad právních úkonů a jeho pravidla
5. výklad právního řádu a jeho metody
6. výklad právních rozhodnutí

1. ČÁST

VŠEOBECNĚ

DEVÍZA

„Právo není text!“

Text právního předpisu,
text právního úkonu
nebo text právního rozhodnutí
**je pouze východiskem pro zjištění
účelu a obsahu právní normy
nebo závazku.**

JUDIKATURA 1

(...) naprosto neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházející pouze z jeho jazykového výkladu.

Jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako je logický a systematický výklad, výklad e racione legis atd.). ⇒

*Mechanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si,
a to buď úmyslně nebo v důsledku nevzdělanosti,
smysl a účel právní normy,
činí z práva nástroj odcizení a absurdity.*

*Nál. ÚS z 17. 12. 97 sp. zn. Pl. ÚS 33/97,
č. nál. 163 Sb. n. a usn., sv. 9, vyhl. pod č. 30/98 Sb.*

JUDIKATURA 2

Právní úkon je neurčitý (§ 37 odst. 2 ObčZ) tehdy, jestliže srozumitelně vyjádřený obsah má takové věcné nedostatky, že je nelze překlenout ani výkladem podle § 35 odst. 2 ObčZ.

Rozs. NS sp. zn. 2 Cdon 257/97

Práv. rozhl. 1998/7

JUDIKATURA 3

Základním principem výkladu smluv je priorita výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady.

Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s tím spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy.

Není ústavně konformní a je v rozporu s principy právního státu taková praxe, kdy obecné soudy upřednostňují výklad vedoucí k neplatnosti smlouvy, před výkladem neplatnost smlouvy nezakládajícím.

Nál. ÚS z 14. 4. 05 sp. zn. I. ÚS 625/03

PRÁVNÍ VĚDA

- **Metodická a systematická k právnímu dobru (spravedlnosti) zacílená**
 1. **tvorba (kreace) práva**
 2. **výklad (interpretace) práva**
 3. **používání (aplikace) práva v situacích**

■ Paradigma (model, vzorec) právovědného myšlení

- ✓ vědecká **metoda**, právní **normy** a právní **principy**
např. vědecké metody právně výkladové

×

- ✓ teoretický **system** práva a právní **vztahy**
např. právní vztahy jako forma společenských, zejm. výrobních, vztahů
viz marxisticko-leninská obecná teorie státu a práva

DUCH A LITERA ZÁKONA

- **Duch zákona**

= vystižení podstaty a přirozeného smyslu nehmotné právní normy; vyjeví se výkladem

- **Litera zákona**

= písemné vyjádření účelu a obsahu nehmotné právní normy; hmotně zachycené formou zákona

PRÁVNÍ HERMENEUTIKA

- *Interpretandi scientia*

Hermes = posel (tlumočník) bohů

= **umění výkladu práva**

☛ sjednocování práva **jednotným výkladem**

= součást obecné hermeneutiky

- **Předmětem zejm. právní text**

- **Hermeneutická orientace právní vědy**

- ✓ **pojmy porozumění, význam, intencionalita**

■ Výkladová pravidla

1. právně normativní, *např. zákonná*

☞ právní řád

2. vědecky normativní, *viz výkladové
právní doktríny*

☞ vědecký řád

ZNAKY PRÁVNĚ HERMENEUTICKÉHO MYŠLENÍ

1. vědomé uznávání **přirozenosti** subjektivních lidských práv bez ohledu na politickou dohodu, a to s vyvozením jejich **přirozeného zdroje**
2. instrumentální používání ústavně chráněných lidských práv a svobod
3. logické a rétorické operace s **právními principy**

4. **poměrování** střetuvších se subjektivních práv, svobod nebo všeobecných dober *srv. Test poměrnosti cíle a prostředku*
5. soudcovské aj. **dotváření** psaného práva obsahem otevřených právních pojmů
6. **zvažování okolností** konkrétního případu (kontextualismus), a to:
 - a. skutkových nebo právních
 - b. polehčujících nebo přitěžujících

SOUDCOVSKÝ SLIB A KÁRNÉ PROVINĚNÍ

- **Soudcovský slib výkladu právního řádu podle nejlepšího vědomí a svědomí** § 62/1 z. č. 6/02 Sb.
- **Soudcovská povinnost výkladu zákona podle nejlepšího vědomí a svědomí** § 79/1
= i „nejlepší“ **vědomí výkladových metod**
- **Soudcovské kárné provinění vadného výkladu (skutková podstata překrucování práva)** § 87
= porušení veřejnoprávní povinnosti

ZDROJE VÝKLADU

■ Judikatura

1. rozhodnutí běžné
2. rozhodnutí výkladové o autentickém výkladu dřívějšího rozhodnutí, *např. ESLP, SD ES*

■ Právní věda

např. komentáře k předpisům; neplatí rčení, „kde začíná právní problém, končí komentář“
dogmatická exegeze = rozborový soud

DRUHY VÝKLADU

1. **vlastní** (autentický); *např. výklad vlastních rozhodnutí ESLP a SD ES*; závazný právní formou rozhodnutí
2. **soudní** při používání práva soudem; závazný jak je závazné rozhodnutí, jinak působí argumentační přesvědčivostí
3. **doktrinární**; *např. vědecké komentáře*, působí argumentační přesvědčivostí
4. **služební**; *viz státní službu*; služebně závazný pokyn

PŘEDMĚT VÝKLADU V SOUKROMÉM PRÁVU

1. **projev vůle** v soukromém právu (soukromoprávní úkon)
2. **soukromoprávní norma**
 - i. výklad mezinárodní smlouvy
 - ii. výklad právního předpisu
 - iii. výklad jiných zdrojů práva soukromého
např. obyčejů, obchodních zvyklostí
3. **právní rozhodnutí** (veřejnoprávní úkon)
ve věci soukromoprávní; *např. civilní judikatura*

JUDIKATURA

Obsah plné moci je předmětem interpretace podle ustanovení o výkladu právních úkonů.

Rozs. NS sp. zn. 22 Cdo 870/00

Práv. rozhl. 2002/3

HIC QVEM
CRETIVS
ENT DED
VST
LADENI
VST DEE
NULLV
SWADEI
EQVIVIT
OVIFVIT
INTVS
NITHES
VSGRA
SADIAN
ESTADI
NEVTV

2. ČÁST

OBECNĚ O VÝKLADU SOUKROMOPRÁVNÍCH ÚKONŮ

VĚDECKÉ METODY VÝKLADU PRÁVNÍCH ÚKONŮ

■ Vědecky uznávané metody

1. metoda dobré víry

srv. předpoklad dobromyslného právního jednání
a ochranu dobré víry adresáta

2. metoda známého úmyslu; srv. svobodnou vůli

3. metoda mluvnicko-jazyková

4. metoda významoslovná (sémantická)

5. metoda okolnostní vč. metody historické, viz dokazování skutku, *např. následné chování stran*

PŘÍKLAD

VÝKLAD SMLOUVY O DÍLO

Z textu smlouvy o dílo nebylo patrné, zda objednatelem grafického logotypu je fyzická osoba, *Josef Novák*, anebo společnost s ručením omezeným *ABCD, s. r. o.*, již je *Josef Novák* jediným jednatelem a jediným společníkem.

Nicméně z následného shodného chování stran, a to z prohlášení zhotovitele a z uplatnění práva k užití logotypu *Josefem Novákem* vůči třetí osobě bylo patrné, že objednatelem je *Josef Novák*.

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ÚKON?

- **Legální výkladové příkazy**
 - = interpretační donucující právní normy
 - = interpretační právo soukromé i veřejné

- **Druhy českých výkladových příkazů**
 1. **všeobecný občanský** § 35/2, 3 o. z. (§ 18 zák. práce) jen příkladmo *a simile* obchodní výklad
 - **zvláštní spotřebitelský** § 55/3 o. z.
 2. **zvláštní obchodní** § 266/1-4 obch. z.

VÝKLADOVÉ PŘÍKAZY PRÁVA OBČANSKÉHO

■ Všeobecné příkazy

1. právní úkon slovní

- ✓ přednostně dle projevené vůle jednajícího
srv. společný úmysl smluvních stran
- ✓ jiným způsobem, *a simile* obchodní příkazy
- ✓ až **podpůrně** dle **jazykového** vyjádření

2. právní úkon konkludentní

- ✓ obvyklý význam způsobu vyjádření, *např. rukydání*
- ✓ dle vůle jednajícího
- ✓ ochrana dobré víry adresáta

- **Zvláštní příkaz soukromého práva spotřebitelského**
- ✓ v pochybnostech o významu spotřebitelské smlouvy platí výklad **příznivější pro spotřebitele**
(consumer-friendly-manner)
 - ➔ **zásada ochrany slabší strany**

- **Podpůrné (subsidiární) přiměřené**
použití výkladových příkazů o. z. na:
- ✓ **výklad veřejnoprávních smluv**

§ 170 spr. ř.

VÝKLADOVÉ PŘÍKAZY PRÁVA OBCHODNÍHO

- **Zvláštní příkazy přednostní**
 1. **známý úmysl jednajícího**
adresátovi byl úmysl znám nebo musel být znám
 2. **podpůrně dle významu projevu vůle**
pravidelný význam u adresáta,
výraz v obchodním styku dle pravidelného
významu v tomto styku
 3. **vždy všechny okolnosti** souvisící s projevem
vůle, a to ⇔

- i. jednání o uzavření smlouvy
- ii. praxe zavedená mezi stranami
- iii. následné chování stran
- iv. jiné okolnosti, *např. nepřijaté návrhy*

Pravidlo:

Projev vůle s **významem** připouštějícím **různý výklad** v pochybnostech vykládat k **tíži toho**, kdo jej jako **první** v jednání použil.

PŘÍKLADY

Výrazy např.:

„diskotéka“

„freeware“

MIMOSTÁTNÍ VÝKLADOVÁ PRAVIDLA

- **Zásady UNIDROIT** pro mezinárodní obchodní smlouvy (2004, 1994)
kap. 4, *lex mercatoria*
- **Zásady evropského smluvního práva**
čl. 1:106, *uniform interpretation*

☞ *soft law*

3. ČÁST

PRAVIDLA

VÝKLADU PRÁVNÍCH ÚKONŮ

DOKTRINÁRNÍ VÝKLADOVÁ PRAVIDLA

- **Výkladové zásady** (soukromoprávní zásady interpretačního práva), zformované do **obecně uznávaných pravidel**
 1. **pravidlo dobré víry** (*bona fide, good faith*), která chrání adresáta právního úkonu
 2. **pravidlo přednosti vůle před jazykovým nebo jiným vyjádřením**

3. **pravidlo oprávněného (rozumného) očekávání**, *reasonable expectation*;
pravděpodobnost chování za běžného chodu věcí, **poddruh dobré víry**; *srv. zdravý rozum (common sense)*
4. **pravidlo poctivého jednání** (*fair dealing*)
5. **pravidlo projevu vůle** *secundum et intra legem*; *viz legální výkladové příkazy*

6. **pravidlo rozumnosti a spravedlnosti výkladu**; předpoklad rozumnosti právního řádu, jímž se řídí výklad; smyslem právního řádu je spravedlnost
7. **pravidlo známého úmyslu** (*intention of the parties*); § 266/1 obch. z.
8. **pravidlo pacta sunt servanda**; smlouvy jsou uzavírány proto, aby platily a strany jimi byly vázány k dosažení zamýšleného cíle

9. **pravidlo zákazu zneužití práv** (*abuse of rights doctrine*)
10. **pravidlo nepřipustnosti odporujících nebo pochybných volných projevů na úkor jiného**
11. **pravidlo zákazu výkladu bránícího uplatnění žalobních nároků**
12. **pravidlo in dubio mitius; shovívavě tak, aby volný projev spíše platil nežli nikoli**

13. pravidlo zákazu měnění nebo doplnění projevené vůle; opakem je zásah vykladače do cizí vůle

14. pravidlo výkladu ve prospěch efektivnosti; v pochybnostech o významu volního projevu ve prospěch dosažení vůlí sledovaného účelu

15. pravidlo souladného výkladu závislých smluv

- 16. pravidlo contra proferentem; projev vůle připouštějící různý výklad je třeba vykládat k tíži strany, která jako první tohoto výrazu použila** § 266/4 obch. z.
- 17. pravidlo upřednostnění právního účinku všech výrazů projevené vůle před vyloučením některého z nich; zábrana svévolnému výběru některých výrazů s pominutím jiných**

18. **pravidlo zákazu nadměrné redukce**
neboli **zákaz zredukování částí** nebo
doložek jako nadbytečných
19. **pravidlo přihlednutí k volnímu celku**
(context-oriented interpretation)
20. **pravidlo v pochybnostech vyloučit**
nesmysly; vyloučit nesmyslný závěr
21. **pravidlo nerozpornosti závazků**
viz rozumnost

22. pravidlo jazykové

- i. konsistentní používání slov a jiných volných vyjádření**
- ii. různost významu různých slov a jiných volných vyjádření**
- iii. projevení jednoho, znamená vyloučení druhého; úmysl daru vylučuje prodej**

23. pravidlo používání slov v jednotném čísle a v mužském rodu

- 24. pravidlo de minimis;** právně volní projev nerozhoduje o nevýznamných věcech
- 25. pravidlo zákazu extraterritoriality;** podrobení volního projevu určitému právnímu řádu
- 26. pravidlo okolnostní vč. následného chování stran**

JUDIKATURA

*K posouzení skutečné vůle pisatele závěti,
jsou-li o ní pochybnosti,
je třeba zjišťovat vedle znění textu listiny (slovního
výkladu) všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle
o ustanovení závětních dědiců učiněn a z nichž lze
dovodit skutečnou vůli zůstavitele.*

*Okolnosti případu jsou skutečnostmi existujícími
vně vlastního projevu vůle,
a to i tehdy, když je předepsána písemná forma.
Není napravováním neurčitosti projevu vůle,
jestliže projev je vykládán se zřetelem k okolnostem
případu.*

*Rozs. NS ČSR sp. zn. 4 Cz 61/86
Bull. NS 1987/2*

4. ČÁST

VÝKLAD PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ A MEZINÁRODNÍCH SMLUV

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ŘÁD?

1. výklad mezinárodních smluv

čl. 31 – 33 *Vídeňské úmluvy o smluvním právu*, (č. 15/88 Sb.)

čl. 7/1 *Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží*, (č. 32/91 Sb.)

2. výklad právních předpisů

- ✓ čl. 9/3 Ú: **zákaz výkladu** opravňujícího odstranění nebo ohrožení základů demokratického státu
- ✓ čl. 22 LZPS: **příkaz výkladu** politických práv a svobod ve prospěch svobodné politické soutěže
- ✓ § 1/1 ú. z. č. 23/91 Sb.: **příkaz výkladu** podústavních předpisů konformně s LZPS

METODY VÝKLADU PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- 1. jazykovědná metoda významová
a mluvnická (jazyková metoda)**
- 2. logická metoda**
- 3. systematická metoda**
- 4. účeloslovná metoda
vč. ústavní konformity**
- 5. pomocná metoda historická**
- 6. pomocná metoda srovnávací**

5. ČÁST

VÝKLAD PRÁVNÍCH ROZHODNUTÍ

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ROZHODNUTÍ?

- Výklad právních rozhodnutí
 1. soudních rozhodnutí, *např. ve věcech civilních*
 2. rozhodčích nálezů, *viz majetkové spory*
 3. správních rozhodnutí, *např. KÚ ve věci vkladu věcného práva do katastru nemovitostí*

PŘÍKLAD

Výrok (enunciát) rozhodnutí:

Zrušuje se rozhodnutí (...),
jakož i všechna souvisící rozhodnutí
předcházející.

- **Výkladové řízení před ESLP
ve Štrasburku**
- **Výkladové řízení před SD ES
v Lucemburku**

např. o rozsah (dopad) výroku rozhodnutí

METODY VÝKLADU JUDIKATURY

- **Metody výkladu vlastních soudních rozhodnutí**
 - ✓ utvořeny výkladovými rozhodnutími samými

- **Metody výklady precedentů**
 - ✓ struktura odůvodnění precedentů
 - a. *stare decisis*
 - b. *obiter dictum*

SKO

LITERATURA

Lewison, *The Interpretation of Contracts*.
London 2004.

MacCormick/Summers (eds.), *Interpreting
Precedents. A Comparative Study*.
Aldershot 1997.

MacCormick/Summers (eds.), *Interpreting
Statutes. A Comparative Study*.
Aldershot 1991.

Telec, Sjednocování práva jednotným výkladem projevů vůle. Právní rozhledy 2005/2, též in: Blaho/Švidroň, Kodifikácia, europeizácia a harmonizácia súkromného práva. Bratislava 2005.

Metodika výkladu právních předpisů. Brno 2002.²

Foto:

Lucca, Toskánsko, Itálie 2005

Sloní ostrov (Ko Chang), Siamský záliv, Thajsko 2549
(2006)

Hřensko, Labe, Čechy, Česko 2006